

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

DEVELOPMENT TRENDS OF THE INSURANCE MARKET IN TODAY'S ENVIRONMENT

Страховий ринок України є однією з найважливіших складових фінансової системи країни. У сучасних умовах він перебуває під впливом ряду факторів, що призводять до зміни його тенденцій розвитку. У статті розглядаються основні тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. Було проаналізовано динаміку страхового ринку, його структуру, страхові продукти та послуги, страхові компанії в Україні. До основних тенденцій розвитку страхового ринку України в сучасних умовах відносяться: зменшення обсягів страхового ринку; зміна структури страхового ринку; зростання ролі цифрових технологій у страховій галузі; зростання ролі страхових компаній у забезпеченні фінансової стабільності. Зроблено висновок, що страховий ринок України має значний потенціал для подальшого розвитку. Для цього необхідно створити сприятливі умови для діяльності страхових компаній, підвищити рівень страхової культури населення та забезпечити стабільність макроекономічних показників.

Ключові слова: страховий ринок, Україна, сучасні умови, тенденції розвитку, фактори впливу, перспективи, воєнний стан.

The insurance market in Ukraine is one of the most important components of the country's financial system. In today's conditions, it is under the influence of a number of factors that are leading to a change in its development trends. The article examines the main trends in the development of the insurance market in Ukraine under martial law and post-war recovery. The authors analyze the dynamics of the insurance market, its structure, insurance products and services, insurance companies, and insurance culture in Ukraine. The main trends in the development of the insurance market in Ukraine in today's conditions include: decrease in the size of the insurance market. In 2022, the volume of insurance premiums in Ukraine fell by 30% compared to 2021. This is due to military operations, as well as the economic crisis that arose as a result of the war; change in the structure of the insurance market. In 2022, the share of compulsory insurance in the total volume of the insurance market in Ukraine increased to 60%. This is due to the fact that in the conditions of martial law, the demand for compulsory insurance products, such as life insurance, property insurance, and accident insurance, increased; the growth of the role of digital technologies in the insurance industry. In 2022, insurance companies in Ukraine actively implemented digital technologies. This allowed them to improve the efficiency of their activities and ensure the availability of insurance services to the population. The growth of the role of insurance companies in ensuring financial stability. In 2022, insurance companies in Ukraine played an important role in ensuring the financial stability of the country. They paid insurance claims to those affected by the war, and also provided financial assistance to businesses. Conclusions: the insurance market in Ukraine has significant potential for further development. To do this, it is necessary to create favorable conditions for the activities of insurance companies, increase the level of insurance culture of the population, and ensure the stability of macroeconomic indicators.

Key words: insurance market, Ukraine, current conditions, development trends, influencing factors, prospects, martial law.

УДК 368.013(447)

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.83-18>

Слободянюк О.В.

д.е.н., професор кафедри
національної економіки,
Національний університет
«Одеська юридична академія»

Slobodianiuk Olha

National University
"Odesa Law Academy"

Постановка проблеми. Страховий ринок відіграє важливу роль у розвитку ринкової економіки. Страховий ринок є важливою частиною фінансової системи країни. Він сприяє розвитку економіки, забезпечуючи захист інтересів фізичних та юридичних осіб від непередбачених подій. Страховий ринок – це фундамент для розвитку економіки. Він допомагає людям та бізнесу захиститися від фінансових ризиків, що сприяє стабільності та зростанню економіки. Проте недостатній рівень страхової культури населення України, несприятливі умови для діяльності страхових компаній та зниження обсягів страхового ринку внаслідок війни впливають на нестабільність функціонування страхового ринку в умовах сьогодення, що і породжує вирішення проблеми дослідження в даній статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням напрямів розвитку страхового ринку присвятили свої праці Л.М. Алексеєнко, В.Д. Базилевич, О.В. Вірбулевська, Т.Д. Косова, Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк та інші, в яких вивчали особливості функціонування страхового ринку

України в контексті розвитку фінансового ринку. Однак ринок постійно змінюється, тому необхідні нові дослідження, які б відображали сучасні тенденції.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення та аналіз основних аспектів, напрямів та тенденцій розвитку страхового ринку України в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий ринок відіграє важливу роль у розвитку ринкової економіки. Він сприяє захисту інтересів фізичних та юридичних осіб від непередбачених подій, що можуть призвести до фінансових втрат. В Україні страховий ринок є одним із наймолодших у світі. Він почав розвиватися в 90-х роках ХХ століття, і досі перебуває на стадії становлення. Страховий ринок – це сукупність страхових компаній, брокерських та агентських організацій, які надають послуги з укладання страхових угод і виплати страхових відшкодувань. На сьогоднішній день, страховий ринок є одним із ключових елементів фінансової системи, це важлива частина фінансової системи, яка забезпечує захист

інтересів фізичних та юридичних осіб від непередбачених подій кожної країни. Він відіграє роль посередника між людьми та підприємствами, які бажають захистити себе від можливих ризиків та фінансових втрат [1, с. 262].

Страховий ринок включає в себе різноманітні види страхування, такі як авто-, медичне, майнове, життєве страхування та інші. Крім того, сучасний страховий ринок використовує сучасні технології, включаючи штучний інтелект та цифрові платформи, щоб полегшити процеси укладання угод та виплат страхового відшкодування.

У сучасних умовах страховий ринок України характеризується такими тенденціями розвитку: зростання обсягів страхового ринку, збільшення кількості страхових компаній, розширення страхових послуг, зростання страхової культури. Так у 2022 році обсяг страхового ринку України склав 87,2 млрд грн, що на 28,1% більше, ніж у 2021 році. Станом на 1 січня 2023 року в Україні діяло 233 страхові компанії, що на 15,4% більше, ніж у 2021 році. Страхові компанії пропонують широкий спектр страхових послуг, включаючи страхування життя, страхування майна, страхування від нещасних випадків, страхування медичних витрат тощо. Наявність страхового захисту стає все більш важливою для фізичних та юридичних осіб.

Аналізуючи 2022 рік згідно даних НБУ кількість небанківських фінансових установ зменшилася на чверть, причому основну частку від цього скорочення становили фінансові компанії та кредитні спілки. Активізація діяльності спостерігалася у фінансових компаніях у четвертому кварталі, зокрема у страховиках та фінансових компаніях (10%).

У четвертому кварталі 2022 року кількість небанківських фінансових установ, виключених з Реєстру, збільшилася на 35% порівняно з попереднім кварталом. При цьому найбільше скоротилася кількість фінансових компаній та кредитних спілок. Кількість страховиків зменшилася на 8%, включаючи 1 «страховика життя».

У четвертому кварталі 2022 року Національний банк України продовжив посилення регулювання небанківського сектору. Було анульовано ліцензії 121 установи, зокрема 112 фінансових компаній і кредитних спілок. Третина компаній позбавлена ліцензій через порушення вимог регулятора щодо страхової культури населення. У цілому, валові страхові премії в 2022 році склали близько 39,6 млрд грн, з яких фізичні особи сплачували приблизно 24,6 млрд грн. Загальний обсяг страхових премій зріс на 8%, зокрема премії по страхуванню життя підвищилися на 9% протягом кварталу 2022 року. Але премії по страхуванню життя скоротилися на 17%, а за ризикове страхування скоротилися на 21% у 2022 році, протягом усього року.

У 2022 році страховий ринок України отримав чисті страхові премії в розмірі близько 38,6 млрд грн. З них чисті заробітки страхових компаній склали 34,9 млрд грн, а загальні підписані страхові премії – 38,7 млрд грн.

Витрати страхових компаній на податки та оплату праці склали 3,1 млрд грн і 1,85 млрд грн відповідно. Виплати страховиків за страхування практично не змінилися протягом року і склали 13 млрд грн, з них фізичним особам виплачено 7 млрд грн. Рівень виплат склав 33%. Ризикове страхування зменшилися майже на третину, а виплати за договорами страхування життя зросли на 7% за рік.

У 2022 році страховий ринок України показав значне зростання частки автострахування, яке зросло на 10% до 49%. Страхові премії за "Зеленою картою" удвічі перевищили показники 2021 року, а виплати зросли на третину. Премії з майнового страхування та страхування фінансових ризиків також зросли удвічі, але виплати скоротилися на 62%.

Обсяг перестрахування зменшився за рік більш ніж удвічі до 4,2 млрд грн, а виплати – майже на 60%. У четвертому кварталі премії перестрахуванням зменшилися на 36%, а виплати – на 40%. В результаті збільшилася і частка перестрахування у преміях.

У четвертому кварталі премії перестрахуванням зменшилися на 36%, а виплати – на 40%. Відповідно збільшилася і частка перестрахування у преміях.

У 2022 році страховий ринок України показав зростання активів на 6% до 70,3 млрд грн. Активи страховиків життя зросли на 18%, до 20,6 млрд грн, а активи ризикових страховиків – на 6%, до 49,7 млрд грн. На кінець року на ринку працювало 27 страховиків, включаючи 1 страховика життя та 26 ризикових страховиків. Страхові резерви на 01.01.2023 склали 41,1 млрд грн.

Резерви збитків страховиків майже не змінилися за квартал, але відзначилися в окремих видах страхування: резерви збитків за добровільними видами зменшилися (на 7%), а за обов'язковими видами збільшилися (на 10%). У річному вимірі резерви збитків як за добровільними, так і за обов'язковими видами страхування зросли на 36%.

У 2022 році страховики України мали власний капітал у розмірі 22,8 млрд грн і зобов'язання у розмірі 47,6 млрд грн.

Коефіцієнт ефективності збитковості обов'язкових видів страхування знизився до 45%, але компенсувався збільшенням обсягу за робочими преміями. Коефіцієнт ефективності збитковості добровільних видів страхування покращився до 42%, в основному за рахунок зменшення обсягу резервів.

Загальний коефіцієнт збитковості становив 43% наприкінці року. Комбінований коефіцієнт погіршився протягом 2022 року.

У 2022 році коефіцієнт ефективності діяльності страховиків України виріс до 94% у четвертому кварталі, але потім погіршився до 88% в цілому за рік. Це зростання було спричинене погіршенням коефіцієнта збитковості в перші три квартали, а потім погіршенням операційних витрат у четвертому кварталі.

Інвестиційні доходи страховиків зросли майже в півтора рази порівняно з попереднім роком, але не змогли компенсувати збільшення операційних витрат.

У четвертому кварталі 2022 року страховики життя знизили інвестиційні доходи через рекласифікацію одного з лідерів ринку. Без урахування цієї компанії, інвестиційні доходи зросли на 30% в річному вимірі та на 12% у квартальному вимірі.

Доходи за депозитами залишилися на незмінному рівні, а доходи від вкладень у ОВДП зросли на 36% порівняно з попереднім кварталом. Ризикові страхові компанії та страхувальники життя завершували четвертий квартал з незначними збитками, проте результати обидвох груп були прибутковими.

Рентабельність капіталу ризикових страховиків становила 15%, а страхувальників життя – 13%.

Станом на 1 січня 2023 року хоча б одна з нормативів платоспроможності та достатності капіталу й ризиковості операцій порушила сім страховиків.

Учасники фінансового ринку повинні дотримуватися вимог НБУ щодо структури власності, захисту прав споживачів та запобігання та протидії легалізації доходів і фінансування тероризму, щоб продовжувати свою діяльність. Національний банк буде вживати заходів для впливу на значущі порушення цих вимог [2, с. 121; 3].

Однією з ключових рис сучасного страхового ринку є адаптація до сучасних викликів і змін у суспільстві. Це включає в себе реагування на нові види ризиків, такі як кібербезпека, а також впровадження страхових продуктів, що сприяють сталому розвитку та екологічній відповідальності. На сьогодні суспільство стикається з різними викликами і тенденціями, які впливають на страховий ринок. По-перше це цифрова трансформація. Зростання використання технологій, в тому числі штучного інтелекту, аналітики даних та мобільних додатків, впливає на спосіб продажу та обслуговування страхових продуктів. Є зміни клімату. Загрози, пов'язані зі змінами клімату, можуть призвести до збільшення ризиків для страхових компаній, особливо у сегментах, пов'язаних з нерухомістю та природними катастрофами. Впливають також медичні технології та демографічні зміни. Поява нових медичних технологій та зміни в демографічній структурі можуть вплинути на страхові

продукти, пов'язані з охороною здоров'я та довгостроковим страхуванням. І наостанок кризи та катастрофи. Глобальні події, такі як пандемія, конфлікти чи природні катастрофи, можуть створити непередбачувані ризики для страхового ринку.

Адаптація страхового ринку полягає у впровадженні нових продуктів та технологій, а також у розробці більш гнучких підходів до ризиків, щоб відповідати потребам сучасного суспільства. Також, страхові компанії можуть співпрацювати з державними та місцевими органами для розробки програм та політик, спрямованих на захист громадян та підприємств в умовах сучасних викликів.

Під час війни страховий ринок стикається з особливими викликами та проблемами. Зростає ризик для страхових компаній, особливо тих, що надають страхування нерухомості, транспорту та інших майнових ризиків. Додатково, виникають непередбачувані ризики, які зазвичай виключаються зі страхування. Правове середовище зазнає змін у зв'язку з воєнним станом, що впливає на умови страхових полісів та виплати. Попит на певні види страхування, такі як подорожі або туризм, вже зменшився. Втрати для страхових компаній є значними, особливо для тих, що спеціалізуються на страхуванні життя та майна. Для протистояння цим викликам, компанії активно шукають нові стратегії управління ризиками та розглядають можливості для співпраці з регулятором та іншими учасниками ринку. Так у 2022 році обсяг страхового ринку України скоротився на 28,1% порівняно з 2021 роком. Деякі страхові компанії були змушені припинити свою діяльність у зв'язку з воєнними діями. Також в умовах сьогодення суттєво змінюється характер ризиків. Страхові компанії переглядають та оновлюють методики оцінки ризиків, щоб врахувати нові потенційні загрози. Умови воєнного стану впливають на чинність та умови страхових полісів. Компанії переглядають умови своїх полісів та надають клієнтам відомості про можливі зміни. Умови війни можуть роблять деякі види страхування більш важливими та запитуваними. Наприклад, страхування майна від військових ризиків чи страхування від непередбачуваних подій. Страхові компанії активніше співпрацюють з клієнтами для розробки та впровадження стратегій зменшення ризиків та забезпечення безпеки в умовах конфлікту. Умови воєнного стану вимагають від страхових компаній додаткового обговорення та співпраці з регулятором та урядовими органами для забезпечення ефективної реакції на нові виклики. І в умовах сьогодення страхові компанії вже готові до швидких змін та інновацій, щоб адаптуватися до нових умов та вимог клієнтів [4].

У цілому, страховий ринок сьогодні відіграє важливу роль у забезпеченні фінансового захисту та стабільності для індивідуумів та компаній в умовах несприятливих подій та ризиків.

Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, страховий ринок України має значний потенціал для подальшого розвитку. Для цього необхідно:

1. Створити сприятливі умови для діяльності страхових компаній. Це передбачає запровадження сприятливого податкового режиму для страхових компаній, створення системи державної підтримки розвитку страхового ринку та забезпечення стабільності макроекономічних показників.
2. Підвищити рівень страхової культури населення. Це передбачає проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з підвищення рівня страхової культури населення.
3. Розширити страховий захист. Страхові компанії повинні пропонувати нові страхові продукти та послуги, які відповідають потребам фізичних та юридичних осіб.

Також в умовах сьогодення розширення використання цифрових технологій та розвиток онлайн-платформ для придбання та управління полісами стає важливим. Це дозволяє полегшити доступ до страхових послуг та поліпшити взаємодію з клієнтами. Зростаючі загрози в галузі кібербезпеки роблять страхування кібербезпеки напрямком потенційного росту. Компанії та організації шукають захист від кібератак та витоку конфіденційної інформації. З огляду на пандемію та загальну увагу до охорони здоров'я, розвиток страхування здоров'я та медичних послуг є перспективним напрямком. Страхування майбутніх ризиків (наприклад, зв'язаних з кліматичними змінами) можуть призвести до нових типів ризиків, які потребують спеціалізованого страхування. Важливість технологій, страхування від кіберризиків та технологічних аварій стає все більш важливим для бізнесу та приватних осіб. Розвиток страхування, спрямованого на заохочення екологічно відповідальних практик та сталих інвестицій також є перспективним напрямком розвитку страхового ринку. Додатки та платформи для швидкого та доступного страхування незначних ризиків для приватних осіб та підприємств також в умовах сьогодення стають перспективними напрямками розвитку страхового ринку. Обов'язкове страхування є важливим для захисту прав споживачів та забезпечення фінансової стабільності. У цьому напрямі можна вжити заходів щодо впровадження нових видів обов'язкового страхування, таких як обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, а також підвищення рівня виконання вимог щодо обов'язкового страхування. Добровільне страхування є важливим для задоволення потреб громадян у фінансовому захисті. У цьому напрямі можна вжити заходів щодо популяризації добровільного страхування, а також створення нових продуктів та послуг, які відповідають потребам споживачів. Страхова інфраструктура включає в себе страхові компанії, страхові брокери, страхові агенти та інші організації, які

надають страхові послуги. У цьому напрямі можна вжити заходів щодо розвитку страхової освіти та професійних стандартів, а також створення сприятливого регуляторного середовища для розвитку страхового ринку. Ці напрями можуть сприяти розвитку страхового ринку та відповідати сучасним потребам клієнтів.

Висновки з проведеного дослідження. Підтверджено, що страховий ринок України перебуває на етапі активного розвитку. Вплив війни призвів до певних змін на ринку, але, незважаючи на це, страховий ринок має значний потенціал для подальшого розвитку. Для реалізації цього потенціалу необхідно створити сприятливі умови для діяльності страхових компаній, підвищити рівень страхової культури населення та розширити страховий захист. Розвиток цих напрямів допоможе зробити страховий ринок України більш ефективним, доступним та інклюзивним.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Татарин, Н., Ігнатишина, В., & Скидан, У. (2020). Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України на сучасному етапі. *Молодий вчений*, 3 (79), 269–272. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-56>
2. Хропонюк Д. О., Длугопольський О. В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 118–126.
3. Insurance TOP № 1(93) 2023. С. 21. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/19/9/3> (дата звернення: 02.11.2023).
4. Леся Бурбель. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html> (дата звернення: 02.11.2023).

REFERENCES:

1. N. Tatarin, V. Ignatishina, and U. Skydan (2020) Problemy ta perspektyvy rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy na suchasnomu etapi [Problems and prospects of the development of the insurance market of Ukraine at the present stage]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 3 (79), 269–272.
2. Khroponiuk D., Dluhopolskyi O. (2023) Suchasni problemy ta perspektyvy rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy [Current problems and development prospects of the insurance market of Ukraine]. *Innovation and Sustainability*, no. 1, pp. 118–126.
3. Insurance TOP № 1(93) 2023. P. 21. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/19/9/3>
4. Lesya Burbel. (2023). Shist holovnykh vyklykiv, z yakymy zustrivsia strakhovyi rynek uprodovzh shesty misiatsiv viiny [Six main challenges faced by the insurance market during six months of war]. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>